

A MAGYAR-FRANCIA KAPCSOLATOK TÖRTÉNETE AZ ANTALL-BOROSS KORMÁNY ALATT (1990–1994)

BEVEZETÉS

A kelet-európai rendszerváltozás története egyre inkább a történelmi kutatások középpontjába kerül. Az eddig Magyarországon megjelent munkák fő sajátossága, hogy elsősorban az angolszász és a német, illetve a szovjet szempontokat mutatják be, miközben a francia külpolitikának nem szentelnek elegendő figyelmet, azt mintegy mellékesen kezelik. Ez a dolgozat a francia Külügyminisztérium Levéltárában 2007-ben és 2013-ban derogációs engedéllyel végzett feltáró munkámra¹ és a legfrissebb francia szakirodalomra alapozva foglalja össze a magyar rendszerváltás és az 1991–1994 közötti kétoldalú kapcsolatépítés történetét. A munkám szinte teljes mértékben eredeti francia és magyar levéltári dokumentumokra alapozódik. Az a célom, hogy a korábbi kutatásaimat folytatva megvizsgáljam, Párizsból hogyan értékelték az Antall-Boross kormány működését, hogyan látták a legfontosabb szereplőket. Ezzel párhuzamosan nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a kétoldalú kapcsolatok beleilleszkedtek a francia keleti politikába, és azon keresztül a francia Európa-politikába. Abba a bilaterális és multilaterális politikai-diplomáciai tevékenység sorozatba, amelynek keretében a francia elnök az európai status quo megbomlása miatti aggodalmakat megpróbálta feloldani, és az új realitásokat (pl. a NATO új szerepe, a francia-német kapcsolatok átalakulása, a kelet-európai szocialista rendszerek összeomlása utáni bizonytalanság) összhangba hozni azokkal az alapelvekkel, amelyek a francia diplomáciát a De Gaulle-i korszaktól jellemezték.²

A tanulmány tehát elsősorban a bilaterális kapcsolatok történetének megértéséhez ad segítséget. Munkám azonban kiindulási alapként szolgálhat a Mitterrand-i keleti

¹ A tanulmány elkészítéséhez szükséges franciaországi kutatásokat a francia Külügyminisztérium N° 3517/AR/GE/ge-2006, ill. N° 1355 AR/ARCH/AC/ac-2012 számú engedélyei tették lehetővé.

² Garadnai Zoltán: Ellenségből barátok. A magyar-francia kapcsolatok változásai és jellegzetességei (1985–1992). In. *Hindu istenek, számi tigrisek Balogh András 70 éves*, Főszerkesztő: Majoros István. ELTE BTK Új- és Jelenkori Egyetemes Történelmi Tanszék, Budapest 2014, 147–158.

politika megértéséhez, a nemzetközi kapcsolatok történetének szélesebb összefüggései tanulmányozásához.

FRANCIAORSZÁG ÉS AZ ÚJ EURÓPAI ARCHITEKTÚRA (1989–1991)

1989. november 9–10-én, alig egy nap alatt omlott össze a berlini fal, ami szimbolikus értelemben és egyértelműen is véget vetett a hidegháborúnak. A nagyhatalmak számára világossá vált, hogy a folyamatok az ún. Jaltai-rendszer végéhez vezetnek, és egy új európai biztonsági és együttműködési rendszert kell kialakítani.³ Franciaország külpolitikai értelemben háttérbe szorult, Mitterrand igyekezett a folyamatokat kézben tartani és a szükséges mértékig lassítani, a német egyesülést keretek között rendezni, és az újonnan erősödő és egyesülő Németországgal szemben egyensúlyt találni a Szovjetunióban és Nagy-Britanniában. Párizs a francia–szovjet/orsz kapcsolatok alapján, a kelet-közép-európai volt szocialista országokat egy európai konföderációba kívánta bevonni. A francia diplomácia természetesen azon volt, hogy Franciaország tekintélyét megőrizték, korábbi presztízsét visszaállítsák, hangoztatva, hogy Franciaország külpolitikája a kelet-nyugati kapcsolatok vonatkozásában De Gaulle-től Mitterrandig folytonosságot mutat, és a Jaltai-rendszer túlhaladását akarja.⁴

Mitterrand elnök hozzáállása az európai kérdésekhez 1981 óta lényegében nem változott. 1988 után az átalakulást és változtatást kikényszerítő tényezőt az európai helyzet változása, az enyhülés jelentette. A kelet-közép-európai szocialista országok számára új lehetőségek nyíltak, nekik a francia elnök első lépésként az Európa Ta-

³ A témával kapcsolatos legfontosabb szakirodalom francia nyelven Maurice Vaïsse: *La puissance ou l'influence?* In. *Histoire de la diplomatie française*, Petrin, Paris, 2006, 932–953. Frédéric Bozo: *Mitterrand, la fin de la guerre froide et l'inficacion allemande De Yalta à Maastricht* Odile Jacob, Paris, 2005. Elisabeth du Réau: *La Hongrie en marche vers l'adhésion à l'Union européenne: un procesus gradule d'intégration d'un candidat dynamique. 1989–2004.* In. *Öt kontinens, az Új- és Jelenkor Egyetemes Történeti Tanszék tudományos közleményei*, N° 2011/2. Szerkesztő: Majoros István, Budapest, 2012. 97–101., Bernard Lachaise: *La France et la place de la Hongrie dans l'Europe de François Mitterrand à Jacques Chirac, 1990–2004.* In. *Öt kontinens, az Új- és Jelenkor Egyetemes Történeti Tanszék tudományos közleményei*, N° 2011/2. ELTE, Budapest, 2012. 141–150. A magyar nyelvű szakirodalomból: Garadnai Zoltán–Thomas Schreiber: *A magyarországi rendszerváltozás a Quai d'Orsay szemével. Külügyi Szemle 7. évf./2. szám 2008/2.* 129–149. Borhi László: *Magyarország kötelessége a Varsói Szerződésben maradni. Külügyi Szemle 6. évf. 2007/2–3.* 255–268. Garadnai Zoltán: *Francia vélemények a magyarországi átalakulásról (1988–1990). Levéltári Közlemények 82. évf. 2011/1.* 177–184.

⁴ Bozo: i.m. 12. Hubert Vedrin levele Zbigniew Brzeskinek, 1990. július 31.

nácshoz való csatlakozást javasolta, és nem gondolta, hogy ezek az országok (a reformokban leginkább élen járó Lengyelország, Csehszlovákia és Magyarország) olyan hamar a piacgazdaság útjára lépnek. Mitterrandt 1988. május 16-án újrapasztorálták, ami új szakasz kezdetét jelentette a francia keleti nyitás politikájában.⁵

Franciaország újra késznek mutatkozott arra, hogy aktívabb szerepet játsszon Kelet-Európában. Párizsban ugyanis egyre inkább azt kezdték érezni, hogy egy új „munkamegosztás” kezd kialakulni Bonn-nal a kelet-közép-európai érdekszféra felosztásában. Francia részről úgy látták, hogy a németek elsősorban a gyenge, fizetés-képtelen, gazdasági bajoktól szenvedő országokat (Lengyelország, Bulgária, Románia) kívánják „átengedni” a franciák számára, miközben a jobb teljesítményt mutató országokat (Magyarország, Csehszlovákia, NDK) a saját „hátszáguknak” tekintik. Ez a „felosztás” természetesen elfogadhatatlan volt Párizs számára, mivel francia részről is inkább a réalpolitikát, vagyis a gazdasági-társadalmi változásokhoz való alkalmazkodást, és nem a történelmi hagyományok hangoztatását tartották elsődlegesnek.⁶

1988 nyarán az Élysée-palotában egy szűk körű beszélgetésen elhatározták, hogy a második Mitterrand-elnökség első éveiben a francia államfő valamennyi kelet-európai államba – kivéve az akkor már szalonképtelennek tartott Romániát – ellátogat.⁷ Lényeges változást jelentett, hogy a francia stratégia részévé tették, hogy a kelet-európai ellenzéki mozgalmak vezetőivel a hivatalos elnöki látogatások keretében találkozzanak. 1988 nyarára ugyanakkor a keleti blokkon belül már mindenki számára világossá vált az, hogy a Szovjetunió és a szocialista országok nem tudják tartani a fegyverkezési versenyt, és ez a magyar kommunista vezetőket is egyre nagyobb rugalmasságra és óvatosságra ösztönözte.

Franciaország tehát elsődlegesen nyugat-európai dimenzióban és nem a De Gaulle-féle Nagy-Európa megteremtésében gondolkodott. 1989–1991 között ez a helyzet lényegesen megváltozott a német egyesülési folyamat és a kelet-közép-európai változások felgyorsulása miatt, és Mitterrand hamar felismerte, hogy a keleti kapcsolatok vonatkozásában aktív és kezdeményező külpolitikát kell folytatnia, a korábbi szocialista országokkal is új alapokra helyezve az együttműködést. A berlini fal leomlása teljes meglepetésként érte a párizsi döntéshozókat, mivel lassú és megtervezett változást feltételeztek. A francia politikai elit reakciója óvatos, diplomatikus és őszinte volt egyszerre, ami a korábban jellemző, a külvilág felé egységes véleményt és állásponthoz mutató politikához képest mindenféleképpen szokatlan

⁵ Pierre Favier–Michel Martin-Roland: *La Décennie Mitterrand, Les défis 1988-1991*. Edition du Seuil, Paris, 1996, III. vol. 167–170.

⁶ Garadnai–Schreiber, i. m. 136–138.

⁷ Favier–Roland: i. m. 167–170.

számított.⁸ A nemzetközi kapcsolatok változásai azonban Párizsban és Budapesten egyaránt felülírták az eredeti szándékokat.

A berlini fal leomlása a kelet-közép-európai rendszerváltozás újabb fejezetét nyitotta meg. Az 1989. december 2–3-án lezajlott máltai találkozó pedig a hidegháborús korszak végét jelentette. Párizsban, mint ahogy a többi nagyhatalom fővárosában továbbra is a békés és nyugodt átmenet mellett tették le a voksukat, melynek garanciáját a két német állam meglétében látták. Nem véletlen tehát, hogy 1989 decemberében Mitterrand útja az NDK-ba vezetett.

1990–1991 folyamán a nagyhatalmak kialakították az új európai rendet. Ebben az időszakban két olyan esemény történt, amely a hidegháború utáni korszak jellegét tekintve meghatározó volt. Egyrészt a Maastricht-i találkozó az Európai Unió megteremtéséről, másrészt a Szovjetunió felbomlása, ami a kelet-közép-európai országok számára új lehetőséget jelentett. Ezzel párhuzamosan a nemzetközi kapcsolatok újrendeződték, és számos konfliktus robban ki a volt szovjet utódállamokban, illetve az egykori Jugoszláviában.

A francia diplomácia eredményességét mutatja, hogy a francia–német kapcsolat a német újraegyesülés, annak sokkja és az ahhoz kapcsolódó politikai-diplomáciai viták után is megmaradt, és hosszú távon az európai integráció alapját, vezérfonalát jelentette, miközben ezzel párhuzamosan megerősödött Franciaország NATO-kapcsolatainak intenzitása, annak jelentősége is.

A De Gaulle által megfogalmazott, az „Atlanti óceántól az Urálig terjedő Európa” gondolata és az ahhoz kapcsolódó politika azonban kevésbé mondható sikeresnek. Az ehhez kapcsolódó Európai Konföderáció Mitterrand-i koncepciója nem valósulhatott meg, mivel a kelet-európai államok számára az euro-atlanti integráció jelentette az a keretet, amelyre alapozva ezek az országok politikai és katonai biztonságukat meg kívánták teremteni, illetve a piacgazdaság kiépítésével a modernizációt és az anyagi jólétet el kívánták érni. A francia elnök által 1989–1991 között elképzelt és javasolt Európai Konföderáció elmélete a Gorbacsov-i „közös európai ház” gondolatához kapcsolódott, és e tekintetben egyértelmű a szellemi kapcsolat a gaulleista Európa-koncepcióval, ám az 1990–1991 közötti európai és nemzetközi realitások egyértelműen kijelölték a „Nagy Európára” vonatkozó francia koncepció határait.

1991 után az európai folyamatok lényegében a francia külpolitika elképzelései ellen hatottak, ugyanakkor a Mitterrand-i diplomácia az európai kapcsolatokban kialakult instabilitást és bizonytalanságot kívánta rendezni, megoldani, és a folyamatokat a francia érdekeknek megfelelően, de legalábbis francia kezdeményezéssel kézben tartani. E tekintetben a jugoszláviai polgárháború kirobbanása és a Kaukázusban

⁸ Bozo: i. m. 131.

kialakult helyzet a francia politika aggodalmait erősítette. Párizsban valóban aggód-
tak amiatt, hogy Európában az 1913-ashoz hasonló helyzet fog kialakulni, és a köl-
csönös bizalmatlanság, előítéletek és feléledő konfliktusok egy új európai robbanás-
hoz vezetnek.⁹

A MAGYAR–FRANCIA KAPCSOLATOK VÁLTOZÁSAI (1990)

A hagyományosan német partnernek számító Magyarország szerepe francia szem-
pontból nézve felértékelődött, és nem volt kétséges, hogy Mitterrand elnök ismét
Magyarországra látogat, mivel egy biztos és stabil kelet-európai partner nagyon kel-
lett a francia diplomácia számára. Európa jövőjének kérdésében ráadásul a rend-
szerváltozás lázában égő és az európai gyökereit nyíltan hangoztató Magyarország
megfelelő társnak tűnt az európai politikát prioritásként kezelő, és az európai intéz-
mények megerősítését, illetve egy konföderatív alapon működő új – a világpoliti-
kában is jelentős szerepet betöltő – Európa megteremtését célul tűző Mitterrand-i
diplomácia számára.¹⁰ A magyar kormány célja Mitterrand elnök magyarországi
látogatásával kapcsolatban elsősorban a legfelsőbb szintű párbeszéd folytatása és
a franciák támogatásának megszerzése, illetve a nemzetközi helyzetre vonatkozó fran-
cia vélemények megismerése voltak. Magyar részről ugyanakkor egyértelműen be-
akarták mutatni Magyarország külpolitikáját, és ki akarták használni azt a kedvező
lehetőséget is, ami a franciák részéről Magyarország irányába megmutatkozott.¹¹

A látogatás rövid ideje ellenére francia részről sikerült olyan kapcsolatokat kiépí-
teni a kormányzó erőkkel és az ellenzékkel egyaránt, amit a francia nagykövet pozí-
tívan értékelt. Ugyancsak nagyra értékelték azt, hogy magyar részről Magyarország
sorsát egész Európa jövőjének kontextusába helyezték, ami teljes mértékben egybe-
esett a francia érdekekkel.¹² Mitterrand elnököt és kíséretét meglepte, hogy az összes

⁹ Uo. 375.

¹⁰ MNL-OL (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára) XIX-J-1-j-Franciaország-0079/1/1990. 26.d. A francia külpolitikai törekvések alakulása. Ill. Lachaise: i.m. 141–150., Garadnai: *Ellenségből* i.m. 153–156.

¹¹ MNL-XIX-J-1-j-Franciaország-00160/1990. 26. d. Magyarország célja Mitterrand látogatásakor. MNL-XIX-J-1-j-Franciaország-00160/1990. 26. d. Témavázlat dr. Horn Gyula és Roland Dumas megbeszéléséhez.

¹² AMAE (Archives du Ministère des Affaires Étrangères) Europe, Hongrie (1986–1990), Carton 6341. Visite en Hongrie le Président de la République et de Madame François Mitterrand (18–19 janvier 1990), Télégramme à l'arrivée., le 20 janvier 1990. N° 228. Mitterrand az újrévi üzenetében egy európai konföderációról beszélt, amelyet Magyarországon úgy értelmeztek, hogy az Kelet-Európa kizorítását jelenti.

magyar tárgyalópartner egységesnek mutatkozott azon szándék kihangsúlyozásában, hogy Magyarország kitörjön a geopolitikai elszigeteltségből, a magyar kisebbség sorsa rendeződjön. Ehhez járult a Kádár-rendszer teljes elutasítása, a magyar úttörő és magányos szerep hangsúlyozása az 1956-os, illetve az 1988–1989-es eseményekben, valamint az első szabad választásokra és azok békés jellegére való utalás.

Francia részről tehát Magyarországot egy büszke, békés, emelkedő nemzetnek látták, amely a demokráciába az ezeréves európaiság alapján tér vissza, és úgy értékelték, hogy Magyarország lehetséges partner, s így biztos pont lehet a túlzottan gyorsan változó Európában. Ennek a folyamatnak az erősítését, a germán világ mellett – elkerülvén annak újbóli hegemoniáját – a frankofón (latin) világ újrafelfedezését, valamint a megfelelő és egészséges egyensúly megtalálását (ebben Franciaország számára Budapesten kiemelt szerepet szántak) a magyar politika fő céljaként értékelték. Párizsban a francia–magyar kapcsolatok minőségi megújítását várták és elsősorban a gazdasági kapcsolatok fejlesztését célozták meg Mitterrand elnök második budapesti útjával, de Brochand nagykövet a látogatás után még úgy értékelt, hogy ezt akkor Budapesten nem igazán értették meg, és így egy hosszabb folyamatot kell valószínűsíteni.¹³

A francia diplomácia 1990 elején a magyarországi belpolitikai helyzetet továbbra is teljesen bizonytalannak értékelte, amit a gazdasági nehézségek, vagyis az eladósodottság, a munkanélküliség és az infláció terhelt. Azonban egyértelműen a kommunizmus visszautasításában látták azt a motívumot, ami leginkább jellemezte a politikai-társadalmi hangulatot, és egyáltalán nem tartották kizártnak a kommunista utódpárt hamarosan bekövetkező választási vereségét. Pozsgay Imre köztársasági elnökké történő megválasztásának esélyét, az 1989. november 26-ai népszavazás eredményeinek ismeretében, egyre csökkenőnek tartották.¹⁴ Párizsban Magyarország nemzetközi helyzetét az év elején már egyértelműen kedvezőnek ítélték, és úgy értékelték, hogy az 1989-ben végbement politikai változások következtében a szocialista táboron belüli elszigeteltség is megszűnt. Ugyanakkor világosan látták, hogy a korábban meglévő problémák, az újonnan jelentkező anomáliák (a romániai magyar kisebbség helyzete, a bős-nagymarosi gát miatti vita Prágával, a PHARE programban való részvétel kérdésében Lengyelországgal megerősödött rivalizálás), illetve Varsói Szerződés és a KGST jövőjének kérdésben is teljes még a bizonytalanság. A magyar diplomácia tevékenységét egyértelműen pozitívnak, önállóan és sikeresnek ítélték.

¹³ AMAE Europe, Hongrie (1986–1990), Carton 6341. Visite de Monsieur le Président de la République en Hongrie (18–19 1990). Télégramme à l'arrivée, le 20 janvier 1990. N° 230., Carton 6337. N° 378/EOR, Paris, le 8 février 1990.

¹⁴ AMAE Europe Hongrie (1986–1990), Carton 6341. Visite d'état de Monsieur le Président de la République en Hongrie (18-19 janvier 1990.) Dossier de synthèse, Paris, le 12 janvier 1990.

Párizsban az 1990. április 8-ai választások eredményét a magyar demokrácia sikerének tartották, és a kelet-közép-európai országok között legfejlettebbnek tartott ország mély és őszinte európai elkötelezettségét látták benne.¹⁵ Azt, hogy a francia kapcsolat fontosságát Budapesten is felismerték, jól mutatta, hogy Antall József az év folyamán többször Franciaországba látogatott, ahol a kétoldalú kapcsolatok fejlesztését hangsúlyozta.¹⁶ Pierre Brochand francia nagykövet az 1990. május 21–22-ei látogatással kapcsolatban kijelentette: „Franciaország és Magyarország kapcsolatai soha nem voltak ilyen jók”.¹⁷

Lényeges változást jelentett a korábbi időszakhoz képest, hogy a francia és a magyar tárgyalópartnerek már a kétoldalú kapcsolatok elmélyítéséről beszéltek. A budapesti kormány számára, amely hangsúlyosabban tudta megfogalmazni a magyar külpolitikai érdekeket, Párizs fontos egyensúlyozó szerepet töltött be Moszkva és Bonn között.¹⁸ Francia értékelés szerint a magyar külpolitika számára az 1988–1990 között kijelölt külpolitikai irányvonal folytatása volt a legegyszerűbb, de Párizsban egyértelmű volt az is, hogy a magyar rendszerváltás egyben hangsúlyeltolódást is eredményezett a magyar politikában. Itt elsősorban az ország európai integrációs törekvéseit emelték ki, mivel abban láttak olyan kapcsolódási pontot, amelyet a francia konföderatív Európa és a Gorbacsov-i „közös európai ház” gondolatához lehetett illeszteni. A francia külpolitika elsősorban a Magyarország demokratikus állammá válásában történő aktív szerepvállalást,¹⁹ az ország európai integrációs törekvéseinek támogatását, a kétoldalú kapcsolatok szélesítését és mélyítését, valamint a közvetlen párbeszéd erősítését tűzte ki célul,²⁰ és ez megegyezett a nyugati polgári demokráciák mintájára történő fejlődést kívánó magyar vezetők elképzeléseivel.²¹

A magyar rendszerváltozás meghatározó szakasza a szabad választásokkal lezárul, de az ország nemzetközi tekintélye, amely a nyolcvanas évek külpolitikájára alapozódott, az új külpolitikai vezetés számára is alapot adott, és ehhez az új magyar

¹⁵ AMAE Europe Hongrie (1986–1990), Carton 6318. N° 984/Eu. Note. Hongrie. Paris, le 9 avril 1990.

¹⁶ AMAE Europe Hongrie (1991–1995), Carton 7112. Etat de la coopération avec la Hongrie.

¹⁷ AMAE Europe Hongrie (1991–1995), Carton 7112. N° 318. Visite à Paris de M. Jozef Antall (21–22 mai 1990).

¹⁸ AMAE Europe Hongrie (1986–1990), Carton 6340. Visite de travail du Premier Ministre de Hongrie. Diplomatie 12921.

¹⁹ AMAE Europe Hongrie (1986–1990), Carton 6340. Note de cadrage. Visite de travail de M. Antall, Premier Ministre de Hongrie (22–23 juin 1990). Paris, le 21 juin 1990.

²⁰ AMAE Europe Hongrie (1986–1990), Carton 6317. Hongrie l'intégration à l'Europe occidentale: un objectif prioritaire pour le nouveau gouvernement. MNL-OL-XIX-J-1-j-Franciaország-002320/1990. 26.d. Magyar-francia KÜM konzultáció.

²¹ AMAE Europe Hongrie (1991–1995), Carton 7112. Entretien du Ministre d'État avec le Ministre Hongrois des Affaires Étrangères.

miniszterelnök személyének egyre növekvő nemzetközi tekintélye is hozzájárult. Magyar részről egyértelművé kívánták tenni, hogy egy új korszak kezdődött el nemcsak Magyarország, hanem a magyar–francia kapcsolatok történetében is, és ezt az időszakot kulcsfontosságúnak értékelték. Budapesten az újonnan kinevezett párizsi magyar nagykövet – Szávai János – részére alaputasításként adták, hogy a francia relációban igyekezzen elérni azt, hogy Franciaország átértékelje a Magyarországhoz fűződő viszonyát: „Nagykövet úr fontos feladata lesz, hogy a hazánk irányában megnyilvánuló politikai és gazdasági érdeklődés jelenlegi változó intenzitását kiegyensúlyozottá tegye és járuljon hozzá a fogadó ország partnerkészségének növeléséhez.”²²

1990 novemberében Párizsban ültek össze az európai államok, az Egyesült Államok és Kanada képviselői, hogy az új európai biztonsági architektúráról értekezzenek, és annak alapjait megalkossák. Mitterrand elnök számára a Szovjetunióhoz fűződő kapcsolatok alapvető fontosságúnak számítottak, a francia külpolitikát – követve a De Gaulle-i hagyományokat – a francia–szovjet kapcsolatra építette, és ebben a politikában Magyarország a kádári külpolitika hagyományaiból következően, de már szabad, békés és demokratikus országgént közvetítő, ill. stabilizáló szerepet tölthetett be. Franciaország az új európai realitásokat felismerve elsősorban az európai integrációt tette külpolitikája központi elemévé, mintegy annak az élére állva, az összeurópai intézményrendszer kiépítéséhez keresett megfelelő partnereket.

Ez a francia érdek találkozott a nagyon aktív külpolitikát folytató Antall József elképzeléseivel, aki az 1956 utáni külpolitika „hagyományait” követve Magyarország külpolitikájának diverzifikálását akarta elérni, és így Franciaországgal a szorosabb kapcsolatok kialakítását kívánta.²³ Magyarország európai és atlanti integrációs céljainak támogatása ugyanakkor már azt a francia külpolitikai célt is jelentette, hogy a kelet-európai államok is egy egységesülő, és Franciaország befolyását megőrző Európában találják meg a helyüket.²⁴ A kor hangulatát, a magyar aggodalmakat és örömet érzékelteti Thomas Schreiber újságíró visszaemlékezése Antall Józseffel folytatott beszélgetésére: „November végén megint összeakadtam a miniszterelnökkel. Ezúttal a helyszín a versailles-i kastély patinás színházterme volt, ahol az Európai

²² MNL-OL-XIX-J-1-j-Franciaország-003469/1990. 27. d. Alaputasítás Szávai János úr. A Magyar Köztársaság párizsi nagykövete részére.

²³ *Iratok a magyar Külügyminisztérium történetéhez 1985–1993. I.* Főszerkesztő: Sáringer János, Balassi kiadó, Budapest, 2014. 10. dokumentum, Antall József beszéde az 1990. évi nagyköveti értekezleten, 1990. július 25. 121–122.

²⁴ Gazdag Ferenc: Szövetségtől szövetségig: Magyarország útja a Varsói Szerződéstől a NATO-ig. In: *Magyar külpolitika a 20. században*, Tanulmányok (Szerk.): Gazdag Ferenc–Kiss J. László, Zrínyi kiadó, Budapest, 2004. 195–203. ill. uo. Magyarics Tamás: Magyarország és a transzatlanti kapcsolatok. 250–255.

Biztonsági és Együttműködési Egyezmény ratifikálására érkezett állam- és kormányfők tiszteletére rendeztek fogadást. »Mégiscsak jobb Neked magyar küldöttséget vezetned, mint Apponyi Albertnek 1919-ben, amikor kanosszát járt a közeli trianoni palotába«, mondtam, mire keserűen mosolyogva csak ennyit válaszolt: »Remélem, ma jobban megértenek minket.«²⁵

Az 1990-es fordulat után a két ország kapcsolatában új szakasz kezdődött. Francia részről alapvetően örültek annak, hogy az 1987–1990-es átmeneti időszak után a két ország kapcsolata normalizálódott és egy új minőségű kapcsolatépítés kezdődött. A bizalmi viszony jelentőségét mutatja, hogy Rocard francia miniszterelnöknek a kelet-közép-európai vezetők közül Antall Józseffel sikerült a legjobb személyes kapcsolatot kiépítenie.²⁶ Franciaország nyíltan és egyértelműen támogatta az új kormány nyugat-európai integrációját, de Párizsban a bilaterális kapcsolatépítés mellett az integrációs folyamat multilaterális jellegét is hangoztatták. A két fél közös érdeki találkozása következményeként gyorsan sikerült lezárni az 1987–1990 közötti bizonytalan, átmeneti időszakot és 1990–1991 folyamán látványos kapcsolatépítés kezdődött.²⁷ A magyar vezetés egyértelművé tette, hogy nem fogadja el azt az utat, amelyet a szovjetek a finneknek kijelöltek és a szovjet biztonsági érdekeket tiszteletben tartva az ország teljes euro-atlanti integrációjára törekszik.

AZ ENTENTE SZERZŐDÉS (1991–1992)

Az új minőségű kapcsolatépítés kezdetét jelentette a Roland Dumas külügyminiszter által 1991. április 11-én javasolt, 1991. szeptember 11-én megkötött és a két fél által 1992-ben ratifikált ún. entente szerződés.²⁸ A szerződés megkötésével a felek kettős célt kívántak elérni. Egyrészt segíteni Magyarország nyugati integrációját, másrészt a bilaterális kapcsolatok fejlesztését, abban egy új minőség elérését.²⁹ Francia részről Antall József miniszterelnök komoly tekintélynek örvendett, és Magyarországot a kelet-közép-európai demokratikus változások éllovasaként értékelték. A francia Külügyminisztériumban 1991 augusztusában részletes elemzést készítettek a magyar–francia kapcsolatok stratégiai kérdéseiről, hangsúlyozva azt, hogy francia részről

²⁵ Garadnai–Schreiber: i.m. 144.

²⁶ MNL-OL-XIX-J-1-j-Franciaország-00800/2/1990. 26.d. Rocard tanácsadója kelet-európai helyzetről.

²⁷ AMAE Europe Hongrie (1991–1995) Carton 7101. N° 456. Évolution et perspective de notre coopération. le 8 juin 1993.

²⁸ AMAE Europe Hongrie (1991–1995) Carton 7110. Traité d'entente et d'amitié franco-hongrois.

²⁹ AMAE Europe Hongrie (1991–1995) Carton 7110. N° 2688. Assemblée nationale. Rapport fait par Etienne PINTE 23.

egyértelműen kinyilvánítják szándékukat a kelet-európai országok irányába. A kétoldali kapcsolatépítést, egymás megismerését és a magyar álláspont megértését szolgálták a magyar miniszterelnök levelei, a közte és a francia elnök között kialakult korrekt viszony. Ehhez a magyar miniszterelnök 1991. augusztus 22-én írt levele adta az alapot. Magyarországot Csehszlovákiával és Lengyelországgal együtt értékelték, és a három ország esetében a tendenciát, vagyis a NATO tagság elérését tartották a fő stratégiai célnak a Visegrádi együttműködés szellemében. Párizsban látták, hogy ezen országok a biztonságot kulcskérdésnek tartják, és Budapest a következő érveket sorolta fel céljai elérése érdekében:

1. Kelet-Európa nem stabil, a régió üres térbe került, és új garancia kell a biztonság megteremtéséhez.
2. Magyarország lehető leghamarabb integrálódni szeretne a Nyugathoz, és Budapesten szoros kapcsolatot láttak az integráció és a biztonság kérdése között.
3. A magyar miniszterelnök tudta, hogy az integráció hosszú folyamat lesz, különösen a gazdaság területén, de politikai téren a lehető leghamarabb együttműködést szeretett volna kialakítani a nyugat-európai államokkal.³⁰

Francia részről azonban úgy látták – ellentétben Antall József gondolataival –, hogy Kelet-Közép-Európa nem került légtüres térbe, mivel a Varsói Szerződés felbomlása és a szovjetek kivonulása a térségből megnövelte az országok mozgásterét. A Szovjetunióban kibontakozó belpolitikai válságot Párizsban is komoly veszélynek tartották. A biztonság megteremtésének kérdésében ugyanakkor a franciák más álláspontot képviseltek, miközben a magyar miniszterelnök a biztonság katonai alapjainak megteremtését tartotta az elődleges magyar célnak, amelyet a felfogása szerint követett volna a politikai-gazdasági integráció. Ezzel szemben Párizsban a biztonság korlátozottabb, katonai fogalma helyett annak szélesebb értelmezését kívánták, és abba beleértették a katonai mellett a gazdasági, a politikai és a kulturális területet is. Párizsban ellenezték a NATO kelet-közép-európai terjeszkedését, mivel abban az Amerikai Egyesült Államok pozíciójának megerősödését látták, és ez utóbbi ellensúlyozását a kelet-közép-európai országok minél szorosabb nyugat-európai integrációjával kívánták elérni. Ennek a keretét jelentette volna francia szemszögből a katonai biztonság megteremtése. A magyar miniszterelnök ugyanakkor nem szerette volna a Helsinki-folyamat hagyományos formában történő folytatását, és nem kívánta abba a Szovjetuniót bevonni, hanem a lengyel–csehszlovák–magyar kapcsolatok szorosabbra fűzését szerette volna elérni.³¹

³⁰ AMAE Europe Hongrie (1991–1995) Carton 7110. N° 790/ASP/TD. Note. Lettre de Premier Ministre au Président de la République. Aspects stratégique.

³¹ AMAE Europe Hongrie (1991–1995) Carton 7110. N° 790/ASP/TD. Note. Lettre de Premier Ministre au Président de la République. Aspects stratégique.

A barátsági szerződésre vonatkozó tárgyalások Budapesten zajlottak, nagyon kellemes légkörben. Francia részről a lengyelekkel már megkötött egyezményt javasolták, amit a magyarok elfogadtak, de Budapest a biztonság kérdéseire nagy súlyt fektetett. A magyar diplomácia sorra kötötte meg a kétoldalú kapcsolatok fejlesztésére vonatkozó megállapodásokat, a magyar-francia entente szerződés ebbe a folyamatba illeszkedett, de annak nagyobb jelentőséget adott, hogy a magyarok számára a trianoni békeszerződés megkötése után a francia kapcsolat különös jelentőségűnek számított.

A kulturális kapcsolatok történetének újabb eseményét jelentette Catherine Tasca asszony, a frankofón kulturális ügyek államtitkára magyarországi látogatása 1992. május 25-én, az új Francia Intézet megnyitásakor. A francia politikus tárgyalt Jeszenszky Géza külügyminiszterrel, aki a magyar–francia kapcsolatokat „*egyoldalú szerelem*”-ként értékelte, de hangsúlyozta, hogy az 1991-es entente szerződés alapján a múlton túl kell lépni, az európai egyensúly és biztonság megteremtése alapvető fontosságú mindenki számára, és hangsúlyozta, hogy Magyarország európai integrációja szempontjából Franciaország kulcsszerepet játszik.³²

Az első szabad választások utáni időszak első szakaszának mintegy lezárásaként és az addigi események összegzéseként 1992. június 11-én Antall József levelet írt Mitterrandnak. A magyar miniszterelnök kiemelte, hogy az 1989–1990-es változások „lehetőséget” adtak a régióknak, de a lehetőség nem jelentett „biztos sikert”. A régi nomenklatúra megerősödött, a volt Szovjetunióban a helyzet aggasztóvá vált, miközben a térség destabilizálódott, a jugoszláviai polgárháború újabb szakaszba lépett. A magyar kormányfő aláhúzta, hogy Magyarország a forrongó térségben még mindig a stabilitás szigetét jelenti, de a fenyegetés és az átalakulás miatti szociális feszültségek megmaradtak. Antall József kifejtette, hogy Magyarország kinyilatkozta szándékait, de a bizonytalan helyzet miatt annak az aggodalomnak adott hangot, hogy az átalakulás: „[...] még nem fejeződött be, hanem csak elkezdődött egy többesélyes folyamat a térségünkben, amiben jól átgondolt politikai stratégia nélkül a bukás veszélye is fennáll.”³³

AZ INTEGRÁCIÓ ÚTJÁN (1993–1994)

Az 1992-ben Párizsban és Budapesten ratifikált barátsági szerződés ugyan új alapokra helyezte a két ország kapcsolatát, a vezetők között is bizalom és korrekt együtt-

³² AMAE Europe Hongrie (1991–1995) Carton 7101. N° 350.

³³ AMAE Europe Hongrie (1991–1995) Carton 7110. Lettre de József Antall.

működés alakult ki, de a francia diplomácia a kelet-közép-európai országok nyugat-európai integrációja tekintetében a multilaterális kapcsolatokra helyezte a hangsúlyt, miközben magyar részről továbbra is nagy súlyt fektettek a bilaterális kapcsolatokra. Francia részről a politikai párbeszéd fenntartását tartották a legfontosabbnak, miközben vállalataik is egyre nagyobb bizalommal tekintettek a magyar gazdaságban meglévő lehetőségekre.

1993. május 10-én Antall József újabb levelet írt Mitterrand elnöknek, amelyben meghívta őt az 1996-os budapesti nemzetközi kiállításra, hangsúlyozva, hogy az esemény az első nemzetközi kiállítás lesz a régióban, és egyben az 1100 éves Magyarország ünnepe is.³⁴

1993-ban felmerült egy budapesti Francia Gimnázium felállításának a terve is. A megvalósítás mellett francia részről felsorakoztatott érvek között szerepelt, hogy Magyarország kulcspozíciót foglal el Kelet-Európában, a francia befektetések növekednek és az európai integráció miatt a magyarok egyre nagyobb számban akarnak franciául tanulni, így a jövődöbéli gimnázium legyen nyitott a magyarok számára is.³⁵

1993-ban, a Balladur-kormány hatalomra jutásával a két ország kapcsolatai újabb lendületet vettek. Párizsban Magyarországot stabilnak tartották, de a gazdaság helyzetét nehéznek értékelték. Ugyanakkor nehezményezték, hogy a magyar kormány a hazai befektetőket támogatta, ami a privatizációban részt venni kívánó francia cégek számára nem volt kedvező. Francia részről a politika területén a fő problémát a magyar nemzetiségek helyzetében (legfőképpen a délszláv térségben és Erdélyben) látták, de a magyar külpolitika integrációs törekvéseit és a határon túli magyar kisebbségek érdekében tett lépéseit alapvetően pozitívan értékelték. Magyarországgal kapcsolatban azt feltételezték, hogy 1994-ben a nehézségek ellenére a kormányzó párt a liberálisokkal kiegészülve fog tovább kormányozni.³⁶ 1993. október 12-én francia részről is ratifikálták Magyarország uniós társulási szerződését, és intenzív, korábbi területeken addig nem tapasztalt együttműködés bontakozott ki a kétoldalú kapcsolatok minden területén. A korábbi időszakhoz képest a belügyi, katonai együttműködés jelentősége megnövekedett. Ez részben az ország geopolitikai helyzetével, a balkáni válsághoz való közelségével, illetve azzal a magyar szándékkal volt magyarázható, amely az ország lehető legteljesebb nyugati integrációját kívánta elérni.

A Balladur új francia miniszterelnök által kidolgozott Európai Stabilitási Egyezmény vagy más néven a Balladur-terv az európai biztonság megteremtését szolgálta,

³⁴ AMAE Europe Hongrie (1991–1995) Carton 7110. Lettre de József Antall.

³⁵ AMAE Europe Hongrie (1991–1995) Carton 7101. N° 569.

³⁶ AMAE Europe Hongrie (1991–1995) Carton 7110. N° 4037/Eu. La Hongrie. Note annexe.

amelyet a magyar diplomácia a nemzetiségi kérdés és a határok sérthetlensége alapján támogatott. A magyar külpolitika ugyanakkor a térség valóban meglévő, egyéb problémáit is meg kívánta tárgyalni, a magyar érdekeket és álláspontot érvényre akarta juttatni, és ebben az 1994 végén a trojka tagjaként elnöki posztot betöltő Franciaország szerepe Budapesten megerősödött³⁷

Az új magyar miniszterelnök 1994. február 23-án munkalátogatásra Párizsba ment, jelezve, hogy Bonn mellett Párizs a magyar integrációs törekvések megvalósításában kiemelt szerepet játszik.³⁸ Boross Péter és Gérard Longuet ipari miniszter tárgyalásán a francia fél megállapította, hogy a francia beruházások 50%-os aránya az ország iránti bizalmat mutatja. Valéry Giscard d'Estaing, a Külügyi Bizottság elnöke a magyarországi átalakulás folyamatát úgy látta, hogy az ország félúton van a tervgazdaság és a fejlett ipari országok gazdasága között. Jean-Claude Paye, az OECD főtitkára Magyarország csatlakozását kész tényként, mint az integráció első lépését értékelte. Boross Péter és Léotard védelmi miniszter megbeszélésén a boszniai helyzettel kapcsolatban a magyar miniszterelnök kijelentette, hogy ami Gorbacsovnak és Sztálinnak sem sikerült (értsd: a térség meghódítása), nem fog sikerülni a nyugatiaknak sem. Léotard így válaszolt: „Az Ön óvatossága indokolt, de az amerikaiak lelkesedése ide vezet. [...] Európa biztonsági rendszerét nem tudom, hogyan lehet megoldani, de bizonyos, hogy csak Oroszországgal együtt lehet.”³⁹

Boross Péter és Eduard Balladur találkozásánál a francia miniszterelnök érdeklődött a magyar helyzetről. Boross Péter az ország helyzetét stabilnak értékelte, az ország vezetésében 1990 óta meglévő folytonosságot hangsúlyozta, amiben a fejlődés eltért a lengyelországitól. A gazdaság 1993-ban a növekedés első jeleit mutatta. A magyar miniszterelnök kiemelte az Európai Unió és Magyarország kapcsolatainak fontosságát, illetve a NATO tagság jelentőségét Magyarország biztonságának szempontjából.

Balladur a Stabilitás Paktum fontosságát hangsúlyozta annak érdekében, hogy megelőzze a jugoszláviai helyzethez hasonló konfliktusok elterjedését. A francia miniszterelnök bírálta a csehek külpolitikáját, amely szerint Csehországnak nincs szüksége multilaterális egyezményre, mivel kétoldalú egyezményekkel már rendezte a kapcsolatait a szomszédos országokkal. Balladur a kisebbségi kérdést az európai biztonság és stabilitás szempontjából kiemelt jelentőségűnek tartotta. Külön kiemelte Ukrajna stabilitásának a megteremtését, amelyre Nyugat-Európának nagy figyelmet

³⁷ MNL-OL-XIX-J-1-j-Franciaország-00373/1/1994. 15.d. Háttéranyag az Európai Stabilitási Egyezményről Boross Péter párizsi tárgyalásaihoz.

³⁸ AMAE Europe Hongrie (1991–1995) Carton 7112. N° 12871 Visite à Paris du Premier Ministre hongrois.

³⁹ MNL-OL-XIX-J-1-j-Franciaország-00373/3/1994. 15.d. Boross Péter párizsi látogatása.

kell fordítania.⁴⁰ Boross Péter nem értett egyet a francia miniszterelnök véleményével, és a boszniai helyzetet nem tartotta analógnak a térség többi országára vonatkozóan, ezért külön beszélt Oroszország balkáni szerepvállalásáról, és tárgyaló partnere külön kérésére az erdélyi magyarok helyzetéről.

Balladur a konfliktusok megoldását fontosnak tartotta, ám úgy vélte, hogy a nemzeti kisebbségek autonómiatörekvései kockázatot jelentenek és az Európai Unió kibővítése csak konfliktusmentes országokkal lehetséges. A magyar miniszterelnök aláhúzta, hogy a Kárpát-medencében nincs háborús veszély és a határkérdés nem választható el a kisebbségek jogainak garantálásától. A francia miniszterelnök beszélt az ország európai integrációjától, az abban meglévő problémákról: a textilipart és a mezőgazdaságot emelte ki mint a két legérzékenyebb kérdést. A francia miniszterelnök ugyanakkor hangoztatta, hogy Franciaország támogatja Magyarország integrációját, és támogatni fogja a magyarok OECD tagságát is. Boross Péter a magyar regionális külpolitika törekvéseivel kapcsolatban kijelentette, hogy nem demokratikus országokkal nehéz együttműködni.⁴¹

Boross Péter és François Mitterrand megbeszélésén a magyar miniszterelnök közölte, hogy az átalakulás a magyarok gondolkodásában is megfigyelhető, amivel Mitterrand is egyetértet. Boross Péter a magyarországi változást teljesnek értékelte, de a mentalitásbeli változást tartotta a legnehezebbnek, amellyel a francia elnök, az NDK-t említve, egyetértett.⁴² Mitterrand a trianoni szerződéssel kapcsolatban azt mondta, hogy az igazságtalan volt, de a győztesek mindig igazságtalanok. Kelet-Közép-Európából a cseheket és a magyarokat emelte ki, mint olyan országokat, amelyek a változások éllovasai, és amelyekre szükség van az Európai Unióban.⁴³ Hangsúlyozta, hogy Magyarország már eljutott arra a fejlettségi szintre, amelyen Portugália és Görögország található. A Martonyi János által felvázolt integrációs ütemtervet teljesen reálisnak értékelte.⁴⁴ 1994. március 10-én, a magyar-francia baráti társaság ülésén Párizsban a felek megállapították, hogy Magyarország Kelet-Közép-Európa legstabilabb országa, a külpolitikát konszenzus övezi. Magyarország ekkor már az egyik legfontosabb befektetési célpontot jelentette a franciák számára, jelenlétük a nagy tendereken túl a kis- és a középvállalatok szintjén is megfigyelhető volt. A fran-

⁴⁰ MNL-OL-XIX-J-1-j-Franciaország-00373/2/1994. 15.d. Boross miniszterelnök úr párizsi tárgyalásai.

⁴¹ Uo.

⁴² MNL-OL-XIX-J-1-j-Franciaország-00373/5/1994. 15.d. Jelentés Boross Péter min. eln. franciaországi látogatásáról.

⁴³ Uo.

⁴⁴ MNL-OL-XIX-J-1-j-Franciaország-00373/2/1994. 15.d. Boross miniszterelnök úr párizsi tárgyalásai.

cia nyelv tanulása kezdett fontossá válni Magyarországon, amit a kultúregyezmény megkötése is erősített, miközben konzervatív magyar politikusok a francia szocialistákkal nagyon jó kapcsolatokat építettek ki.⁴⁵

A Franciaországgal való együttműködés az európai gyökerekhez történő visszatérést szimbolizálta. A francia kapcsolat megerősítése ebből a szempontból volt jelentős, ezen keresztül kívánta Magyarország a csatlakozását az Európai Unióhoz elérni.⁴⁶ 1994-ben a franciák célja az intézmények modernizációja, a francia kulturális jelenlét fejlesztése, a francia pozíciók erősítése és az együttműködés folytatása volt. Ehhez 100–200 francia oktatót terveztek Magyarországra küldeni. Elsősorban a fiatalokat kívánták megcélozni, illetve a politikai-kulturális elitet befolyásolni.

1991–1994 között a Kelet-Közép-Európába irányuló francia befektetések 60%-a realizálódott Magyarországon, ami azt mutatja, hogy francia szempontból az ország jelentősége megnövekedett. Francia szemszögből nézve az igazi előrelépést az államigazgatás és az egyetemi oktatás területén érték el. Mindkét terület kiemelt fontosságúnak számított a francia befolyás erősítése tekintetében, amelynek fő célját az intézmények modernizációjában, a gazdaság átalakításában és a francia kulturális jelenlét erősítésében látták.⁴⁷ Ez utóbbit a német és az angol világ között a frankofón kapcsolatok fejlesztésével kívánták elérni. 1994 végére Magyarország már központi szerepet töltött be a francia politikában, francia részről sikeres és eseményekben gazdag évnak értékelték az esztendőt, ám a kapcsolatokat mégsem tekintették eléggé fejlettnak. Franciaország ugyan a negyedik helyet foglalta el a magyarországi befektetők között, de nagy hátránnyal a harmadik „helyezetthez” képest. Az elmaradást a beruházásokkal kívánták ellensúlyozni, és ebben a francia cégeknek kiemelt szerepet óhajtottak adni.⁴⁸

Ezzel párhuzamosan Párizs szerepe 1994–1995-re lényegesen megnövekedett. Franciaország uniós pozíciója, a trojkában betöltött szerepe kiemelt diplomáciai feladattá tette a vele való együttműködést. A magyar diplomácia számára az 1994-es választások után is megmaradt a „francia kapcsolat” fontossága, és a Balladur miniszterelnök által elképzelt Európai Stabilitási Egyezményhez kapcsolódva a magyar diplomácia lehetőséget látott arra, hogy mozgásterét bővítse. Ebben a folyamatban a konzervatív és a szociálliberális magyar kormányok között folytonosság volt, az ügyek átadása és az ország integrációs politikájának támogatása az 1994-es választások után is – a hangsúlyok eltolódása ellenére – megmaradt, ami a magyar külpolitika hatékonyságát erősítette.

⁴⁵ MNL-OL-XIX-J-1-j-Franciaország-001418/1994. 15.d. Távirat. 4605.

⁴⁶ AMAE Europe Hongrie (1991–1995) Carton 7101. N° 422.

⁴⁷ AMAE Europe Hongrie (1991–1995) Carton 7101. Etat de la question.

⁴⁸ AMAE Europe Hongrie (1991–1995) Carton 7110. Relations franco-hongroises, N° 24092.

ÖSSZEGZÉS

Párizsban tisztában voltak azzal a ténnyel, hogy Franciaország nem tudja betölteni azt az űrt, ami a Szovjetunió kivonulásával Kelet-Európában keletkezett. Mitterrand jól tudta, hogy Franciaország sem katonailag, sem gazdaságilag nem képes egymaga stabilizálni a térséget. Ehhez a bonyolult és ellentmondásos folyamathoz szövetségesekre volt szüksége, és partnereket keresett a korábban német érdekszférának számító Kelet-Közép-Európában is. Ebben Magyarország természetes szövetségest jelentett az 1990-es szabad választások után.

A magyar–francia kétoldalú kapcsolatok 1990-től gyors fejlődésnek indultak. 1990 és 1994 között Franciaország stabil pozíciókat szerzett Magyarországon, a kétoldalú kapcsolatok lényeges változáson mentek keresztül, melyben az a minőségi kapcsolatrendszer-építés jelentette a fordulópontot, amelynek alapjait a magyarországi rendszerváltozás rakta le, de előzményei a hetvenes-nyolcvanas évekre nyúltak vissza.⁴⁹ Ebben a folyamatban szerepet játszott az is, hogy Magyarország már a hetvenes évek végétől igyekezett tágítani mozgásterét, amit a nemzetközi helyzet változásai jelentős mértékben segítettek.

Az együttműködés leginkább gazdasági és kulturális téren volt fontos a francia fél számára. Ennek megfelelően a franciák Magyarország Európai Unió csatlakozását és az OECD-be történő felvételét egyaránt támogatták. Az euro-atlanti integráció (leginkább a NATO-hoz történő csatlakozás) kérdéséhez „óvatosabban” viszonyultak, mivel ebben az Amerikai Egyesült Államok pozícióinak megerősödését látták, s a francia külpolitika éppen ennek ellensúlyozásában volt érdekelt. Vagyis egy olyan egyensúly kialakítását tervezték, amelyben az integráció mélyítése és az Európai Unió bővítése egymást feltételező és kiegészítő folyamatot jelentett.

1994-re a két ország kapcsolatai új alapokra helyeződtek, ebben a francia és a magyar fél egyaránt érdekelt volt. 1994-ben a magyarországi választások, a magyar uniós csatlakozási kérelem benyújtása lezárta az első szabad választások után kibontakozó folyamatot, amelyet a kétoldalú kapcsolatok „aranykorának” is nevezhetünk, és egy új – 2004-ig tartó – szakasz kezdődött a két ország kapcsolatainak történetében.

⁴⁹ Lásd Garadnai–Schreibert, i.m. 129–144., Garadnai, 2014. 147–158.

THE HISTORY OF HUNGARIAN–FRENCH RELATIONS DURING THE ANTALL–BOROSS ADMINISTRATIONS (1990–1994)

The aim of the study is to focus on the Eastern European “direction” of François Mitterrand’s policies, specifically on the history of French-Hungarian relations after the collapse of the Communist regime. The primary aim of the study – based on original French and Hungarian documents – is the analysis of Hungarian-French political and diplomatic relations.

It is also of great importance to understand the means and methods of Mitterrand’s overture to the East, his perceptions of the Eastern Central European states and how realistic they were. Contemporaries as well as later generations have been tempted to form a simplified and emotionally based view of the French’s Europe policy, of its aims and achievements at the end of the Cold War. For this reason the study intends to reach beyond the prejudices and stereotypes in analyzing French-Hungarian relations.

From 1990, the Antall-Boross government worked on re-establishing international relations for Hungary. In this respect the Hungarian diplomats and political leaders of the era created something that could be built on for future decades. From 1990 to 1994 “the French connection” represented one of the most important ways of integration into European and international politics, and was a political priority for the Hungarian government. After the period of transition and the disregarding of ideological conflicts, bilateral relations were also influenced by *realpolitik*, and for Hungary the relationship to Mitterrand’s policy gained importance with respect to the country’s international reintegration and the internal and international consolidation after the collapse of the Communist regimes in Central Europe.

At the same time, in Hungary “the French connection” remained emotionally motivated, and charged by historical events (including the 1920 Treaty of Trianon, the 1947 peace treaty, the Cold War and the 1956 Revolution), but after the Treaty of Detente in 1992 the new political structures determined the relations between the two countries, signaling a new period in the relationship.

DIE GESCHICHTE DER UNGARISCH-FRANZÖSISCHEN BEZIEHUNGEN WÄHREND DER ANTALL–BOROSS-REGIERUNG (1990–1994)

Ziel des Beitrags ist es, die osteuropäische Richtung der Politik von François Mitterrand unter besonderer Berücksichtigung der Geschichte der ungarisch-französischen Beziehungen nach dem Zusammenbruch des kommunistischen Systems zu untersuchen. Als primäres Ziel gilt es, die ungarisch-französischen politischen und diplomatischen Beziehungen – auf französische und ungarische Originaldokumente aufbauend – zu analysieren.

Es ist sehr wichtig, Mitterrands Politik der Ost-Öffnung zu verstehen, d.h. wie er die ost-mitteuropäischen Staaten sah und inwieweit sein Bild über sie realistisch war. Zeitgenossen und frühere Generationen neigen dazu, ein vereinfachtes Bild über die neue französische Europa-Politik, die sich Ende des Kalten Krieges entfaltet hatte, sowie über deren Ziele und Ergebnisse zu formulieren. Der Beitrag verfolgt das Ziel, die französisch-ungarischen Beziehungen jenseits von Vorurteilen und Stereotypen zu untersuchen.

Die Antall-Boross-Regierung arbeitete von 1990 an daran, die internationalen Beziehungen Ungarns neu aufzubauen. Aus dieser Sicht verrichteten die damaligen ungarischen Diplomaten und führenden Politiker eine Aufgabe, deren Auswirkungen auch später noch zu spüren sind. Zwischen 1990 und 1994 bedeutete „The French Connection“ einen der wichtigsten Wege hinsichtlich der europäischen und internationalen Integration Ungarns und daher für die ungarische Regierung Priorität. Nach der Periode der Umwandlung und dem Ende des ideologischen Konflikts wurden die bilateralen Beziehungen durch realpolitische Aspekte determiniert.

Nach dem Zusammenbruch der osteuropäischen kommunistischen Regimes nahm die Bedeutung von Mitterrands Politik für Ungarn zu, weil man die Erweiterung der internationalen Beziehungen des Landes, die Schaffung der Sicherheit und den Anschluss an die europäische Integration, dadurch die Stabilität des neuen Ungarn auch mit französischer Hilfe erreichen wollte.

Gleichzeitig blieb „The French Connection“ in Ungarn auch weiterhin emotional determiniert und durch die historischen Ereignisse belastet (z.B. Trianon-Vertrag 1920, Friedensvertrag 1947, der Kalte Krieg und die Revolution 1956). Der 1992 abgeschlossene Détente-Vertrag jedoch schuf neue Grundlagen der Zusammenarbeit zwischen beiden Staaten und bedeutete daher den Beginn einer neuen Phase der Beziehungen.

